

Demeter Zsuzsa

A történetek megtalálják medrüket

Kabdebó Lóránt: Esettanulmányok? Sorsvállalások!

Ritkán szoktam tanulmánykötetet elejétől végéig elolvasni – főként, ha az egyes tanulmányok szerteágazóak, ha a *Nyugat* költészete mellett a kortárs magyar irodalomra, prózára és lírára, határon innen és túl egyaránt kitérnek. Márpedig Kabdebó Lóránt kötete, az *Esettanulmányok? Sorsvállalások!* című, amely elnyerte az MMA 2019. Évi Könyv Nívódíját, első látásra meglehetősen heterogénnek tűnt ahhoz, hogy csak szemelgessek belőle. Hogy mégsem ez lett belőle, az nem széles érdeklődési körömnnek köszönhető – mondhatnám, Kabdebó könyvének az első, *Névjegy helyett – interjúkkal körüljárva magamat* című része győzött meg a továbbolvasásról, de ez csak részben lenne igaz. Meggyőzött már maga a fülszöveg. Mert ki ne veselkedne neki egy olyan tanulmánykötetnek, amelynek a fülszövegében ezt olvassuk: „*Kevesen olvasunk irodalomtudósi, irodalomkritikusi szövegeket. Mert hol magamutogatók, hol szűkkeblűek, máskor meg szárazak, túlságosan tudományosak; bosszant, ha nem értjük, még jobban, ha értjük őket.*” Ritkán tapasztalt őszinte megfogalmazás – mindemellett nem vonatkoztatható Kabdebó kötetére, hiszen, folytatva a fülszöveget: „*Kabdebót olvasni jó.*” Ritkán leírható mondat egy tanulmánykötetről – mely úgy tételezi magát tanulmánykötetnek (*Esettanulmányoknak*), hogy rögvest meg is kérdőjelezi a műfajt: *Sorsvállalások*. Ebben a kettősségben, műfaji megkérdőjelezésben tudom tetten érni, miért is jó Kabdebót olvasni – nem lenne pontos a megfogalmazás, ha azt mondanám, nem tanulmányokat olvashatunk ebben a majd’ ötszáz oldalas könyvben – Kabdebó Lóránt úgy tud az irodalomról, s azon belül – többek között és elsősorban – Szabó Lőrinc költészetéről tanulmányokat írni, hogy a lenyűgöző szakmai tudás mellett az irodalomhoz/Szabó Lőrinchez való „szegődéséről” is vall. Másként, azt hiszem, nem is lehet(ne), hiszen ez a vallomásos, személyes, esszéisztikus nyelv az, ami áttemeli Kabdebó könyvét a megszokott tanulmánykötetek során – lenyűgöző filológusi tudással, a szerző kíváncsiságát és lelkesedését átadva ráveszi a gyanútlan lapozgatót az egész kötet, sőt, a szerző által tárgyalt könyvek azonnali beszerzésére és elolvasására.

„*Egy interjúba nem írhatok bele egy könyvet*” – mondja szabadkozva a szerző a 65. oldalon, a *Névjegy helyett* fejezetben. Négy interjú nyitja a könyvet, az első kettő (*Főnix-példázat – magyar módra; Számvetés a feleségnek*) amolyan fiktív interjú, amelyek nemcsak arról győznek meg, hogy érdemes végigolvasni a könyvet, hanem

arról is, hogy a kötetben található írások – Kabdebó kutatási területe, Szabó Lőrincchez szegődése, friss olvasmányélményei – nem véletlenül kerültek egymás mellé. S itt nem a gondos válogatás, szerkesztés fázisaira gondolok – Kabdebó Lórántnál minden mindennel összefügg, az egyes interjúk, kritikák, irodalomtörténeti tanulmányok, mint az örmény faliszóttések szálai (hogy éljek a könyv egyik hasonlatával), közösen rajzolják meg azt a képet, amely egy interjúba csak szűkösen, de egy szerteágazó műfajú kötetbe bőven belefér: az irodalom részévé váló szerző önarcképét, bárhogyan is szabadkozzon a szerző a memoárirás műfaja ellen („Memoárokra soha nem mernék vállalkozni, mert sok eseményre bizonytalanul emlékszem. Kimondom, aztán arra döbbenek rá: vajon tényleg így történt?”, 42.). A különálló jeleneteket magukra hagyva, a történetek összeszövését az olvasóra bízva kalauzol Kabdebó Lóránt nemcsak különböző korokba („minden korban benne élek” – mondja egy helyen –, „Életemnek bármelyik pillanatát folytatni tudnám”), de különböző lírai és prózai műhelyekbe is: többek között két nagyobb tanulmánnyal Kassák világába; egy „apokrif interjú” révén Szántó Piroska és Vas István történeteibe; egy nagyobb lélegzetű, interjúkkal és esszéivel kísért Szabó Magda-újraolvasás-kísérletbe, illetve *A barátság járszalagján* cím alatt Száraz Miklós György regényvilágába invitál, tetten érni nagy írók jelenlétét, egy „élet eszményének rajzolatát”, felfedezni és felfedeztetni a művet, amely által „a kert képzetét a magunk számára (...) emlékezetünkbe tudjuk idézni”. Kabdebó értelmezései a Kert képzetének továbbszövésai, miközben önmagáról is *mesél* – részesévé, sorsává lenni a vizsgált műnek, személyesen érintetté válni, érintetté tenni az olvasót, azt hiszem, ez Kabdebó könyvének a legnagyobb tanulsága, s hogy irodalomtörténeti szakmát művelni csak így lehet, így érdemes.

Mindebben persze ott lapul a kétely, az önéletíró és az olvasó, és nem utolsósorban a szakmabeli kételye és töprengése: „*Talán az lesz a legjobb...*”; „*Vagy talán kezdhetném így...*”, olvassuk a *Számvetés a feleségnek* részben a többszöri nekifutásra elmesélt, de mindig más-más aspektusáról megismert történetet. Mert Kabdebó mesél és mesél, hömpölygően és megállíthatatlanul, minden mellékszálaknak, minden apró mozzanatnak fontos része lesz a történet egészében: különböző történetszálakon indul, s jó kérdés, hogy tulajdonképpen kinek a történetét is olvassuk, Gyöngyös városát a tűzvészrel és feltámadással, mely Kabdebó személyes életének példázatává is válik? Az örmény Kabdebó családot? A Haza történetét? Vagy a Kabdebó Lórántét? Vagy Szabó Lőrincchez kötődését, aki a II. világháború idején mindössze egyszer fordult meg Gyöngyösön? Sorsok és városok, művek és életek, élet és halál, „*az élet által életben tartott költészet*” fonódik egymásba, félnapnyi látogatások nyerik el a nagy vízióban a számukra pontosan kijelölt helyet, mert Kabdebó világában nincsenek véletlenek: „*nem véletlenek, mondja, így rendeltetett*”. Ez a meggyőződés cseng vissza több ízben is a kötetben saját életpályájáról írva, s így az sem véletlen, hogy Kabdebó számára tanulmányt, kritikát írni mindig személyes kérdés is egyben: ő maga Németh László intelmét fogadja meg és idézi fel többször is a könyv lapjain: „*a kritikus pályája a tehetsége mellett elsősorban a szegődéstől függ – hogy mire teszi fel magát*”. A szegődés azonban túlmutat a szó szótári értelmén, Szabó Lőrincet idézve nem jelent mást, mint hogy: „*Sorsát magamba építtem / sorsa magába épített*”.

Egyértelmű hát, hogy a Szabó Lőrinc-i életpálya és életmű lesz Kabdebó minden írásának hivatkozási alapja – e szegődés lenyomatát egy tanulmány („*Ahogy lemondok, meg úgy értlek*” – Illyés Gyula és Szabó Lőrinc összecsengő versei) őrzi e kötetben, bár ez sem igaz teljes egészében – Kabdebó a Szabó Lőrinc-i költészetten keresztül olvassa a magyar irodalmat, s akár Kassákról, akár Simon Attiláról vagy épp Fekete Vincéről szóljon, a szálak összeérnek, irodalmi víziójában ennek a költészeti hagyománynak a továbbélésére, használhatóságára kíváncsi, általa válik „személyes üggyé” az éppen olvasott és elemzett kötet. Mintha Kabdebót csak azok a szerzők hoznák lázba, akik Szabó Lőrincről is elárulnak valamit – például Fekete Vince kötete ráébreszti, hogy „miért nagy költő” Szabó Lőrinc. „*És akkor – ez már személyes ügyemmé tette a kötetet! [Fekete Vince Vak visszzhang című könyvéről van szó, D. Zs.] – közepe táján felfedezed, hogy ez a hozzád képest taknyos költő már az életútjának felén felfedezte azt, amit én csak a vénség kezdetekor, mostanában pedzegetek: hogy Szabó Lőrinc miért nagy költő, miként él benne és költőutódjában egész életpályáján át egy sajátos kettősség. Ugyanaz, amit költőutódja, Fekete Vince is első olvasható versétől kezdődően alkotásaiba bele tudott fogni. A versalkotás szemléleti alapozásában megnyilvánuló modellszerűség, az ugyanaz szerkesztői jelenléte és a mégis mindegyik versben jelenlévő más csodálatos kettőssége.*” (449.) Viszonyít, párhuzamot von, ellentéteket fedez fel, sajátjává tesz, be- és felismer, töpreng és rácsodálkozik olvasónaplójában (*Ámulatból ámulatba – a barátság járszalagján. Napló Temesi Ferenc, Szepesi Attila, Fekete Vince, Zalán Tibor olvasása közben*) – olyan őszinteséggel és szeretettel, ahogyan csak az a kritikus tud, aki megengedheti magának, hogy „előre tervezetlenül” fedezze fel a maga számára az elfelejtett vagy téves előítéletek mentén leírt írókat-költőket, vagy aki enged „baráti sugallatoknak”, s aki kellőképpen nagyvonalú ahhoz, hogy korábbi tévedését revideálni tudja. (S nem mellesleg, aki megengedheti magának, hogy csak azokról írjon, akikhez el tud szegődni – vajon milyen lenne egy kabdebói bíráló kritika?) Mindeközben az újonnan felfedezett szerzők is megtalálják a kabdebói vízióban a nekik eleve kijelölt helyüket, egymáshoz szegődnek („*Ezeknek a könyveknek a kezembe kellett kerülniük*”, mondja Temesiről. „*Ezeknek a könyveknek bele kellett ivódniuk írásaim történetébe. Mert Habent sua fata libelli.*”), régmúlt korok történetei érnek össze egy „serivástól” tartózkodó beszélgetésen a Károlyi-palota udvarán, hogy egy „élet eszményének” rajzolatát adják. Nem tanulmánykötet, nem önéletírás Kabdebó Lóránt kötete – hanem (a szerző szavaival élve): mértéket rejtő műalkotás.

(*Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019*)